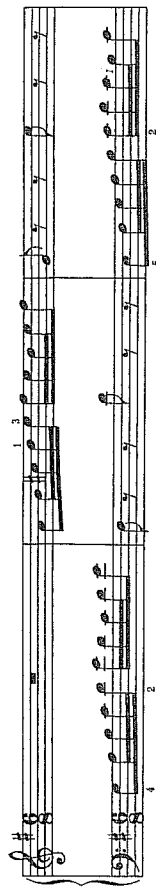

geslokt door een rivier van razend voortsnellende tonen die uitmondde in een bruto neerstortende cascade. Geen ontkomen aan. Vrije val.

Variatie 27, canon in de none

Dit is de laatste canon, dacht de vrouw. Ze liep omzichtig naar de vleugel toe, alsof haar lichaam bij een onverhoedse beweging zou kunnen breken. Ze wist haar rug nauwelijks recht te houden en voelde de vermoeidheid in haar schouders kruipen. Het is de afwisseling, dacht ze, het komt door de grillige gemoedsbewegingen van deze eindeloze cyclus die ik van mezelf moet instuderen. Tweeëndertig maten wanhoop, tweeëndertig maten razernij, tweeëndertig maten koude beschouwing. Mensen worden gek van die abrupte veranderingen, en, als ze al gek zijn, raken ze in elk geval volstrekt uitgeput. Ik moet er niet over zeuren, ik moet het ondergaan en vervolgens bekijken, ontrafelen, overmeesteren. Niet zo zuchten. Denken aan de vorige variatie en me verwonderen over dit nieuwe, heldere notenbeeld.

Tot nu toe werden de twee concorderende canonstemmen altijd begeleid door een bas die ondersteunde, meedeed, zich ermee bemoeide. Voor het eerst waren hier de beide stemmen alleen. De alt begon. De sopraan deed haar na, in de verte, in de hoogte, op méér dan een octaaf afstand. In het tweede gedeelte, na de dubbele streep, werden de rollen omgedraaid. De sopraan gaf de toon aan, in de omkering ook nog: stijgende passages werden datend, alles klonk anders maar tegelijkertijd verwant.

De alt volgde, imiteerde de sopraan en werd aan het eind, omdat de bovenstem al klaar was, plotseling tot verstommen gedwongen, midden in een frase nog.

Het geheel leek eenvoudig als een tweekemmige inventie. Gevaar lag op de loer. De vrouw wist dat ze dit stuk niet 'leuk' moest spelen, de sprongen moesten vooral niet iets kittigs krijgen maar liever een beetje sloom lijken. De vinger neer laten komen en weer rustig weghalen, een sext hoger en ietsje zachter nog een keer. Dat was de sprong. Pedant moest het ook niet klinken, hoe wel het tempo niet te hoog mocht worden. Ze zou moeten balanceren op de rand van de gevoelloosheid. Ze zou voortdurend weet moeten hebben van de beide flankerende variaties met hun brandende hooibergen, met hun oorverdovende ambulancesirenes, hun donderslagen. Tussen dat geweld zou deze canon een blank rustpunt zijn. De stand van zaken zou ze beschrijven, simpel en zonder bombast, op het naïeve af.

Legato, de tonen mooi aan elkaar gebonden? Nee, legatospel rook naar betrokkenheid, naar gevoel. Staccato was het tegenovergestelde, dan trok je opzettelijk de lijnen uit elkaar en demonstreerde je een haast ironische distantie. Iets ertussenin moest het zijn, niet echt gebonden, niet echt los van elkaar, maar wel opgenomen in hetzelfde verband.

De laatste canon. De laatste kans.

Muziek leerde je vreemde dingen over de tijd, dacht de vrouw toen ze even met de handen in haar schoot naar de kale noten zat te staren. Muziek voerde je de tijd uit, bracht een toestand in je teweeg waarin er van tijd nog geen sprake was. Muziek vulde je zodanig dat horloges niet meer tikten. Toch was er geen medium dat het verstrijken van tijd zo nauwkeurig aangaf. Muziek synchrooniseerde de slagen van de roeiers, kon soldaten moeiteloos gelijk laten marcheren, liet tweeduizend mensen in

een zaal op dezelfde momenten ademen. En muziek verwees naar haar eigen zwijgen, want in elk begin werd een einde aangekondigd. Ondanks het verdriet van het aangezegde slot verlangde je naar het ontvouwen van de melodie, naar het verglijden van de harmonieën, zelfs naar het vervloekte einde. Een raadsel.

*

De moeder heeft haar auto in een parkeergarage gezet en loopt gehaast naar de ingang van de bioscoop. Het is rusteloos weer, langs de hemel jagen grijze wolken, die soms even een streep laat zonlicht doorlaten. Er hangt vocht in de lucht. Het is bijna vijf uur.

Haar hart springt op als ze de dochter bij de draaideur ziet staan. Nog dertig meter om van die aanblik te genieten, om te kijken naar de benen in de lichtbruine laarzen, te glimlachen om de eigenaardige, eigenzinnige lange jas, om het in een lus omhoog gestoken haar te bewonderen, de kinderlijke kaaklijn, de hals, de haren in de hals. Ze is er, denkt de moeder, ze is te vroeg, ze heeft er zin in, het is een wonder en het is de gewoonte, de meest vertrouwde zaak van de wereld. Ze is blij om mij te zien. Wat ziet ze dan? Een vrouw met voren in haar gezicht. Een vrouw die er ouder, vermoeder en magerder uitziet dan ze zelf denkt. Een vrouw die al jaren dezelfde jas draagt, omdat hij zo lekker zit. Misschien ziet ze alleen: mama; ziet ze iemand die gelukkig is met haar, met de dochter. Hun blikken haken in elkaar.

Zo aan het einde van de middag kan je rustig naar de film. De zaal is nog voor geen kwart vol. Ze gaan ergens in het midden zitten, leggen hun tassen onder de stoelen en zakken onderuit. De moeder voelt de arm van de dochter tegen de hare. Op het enorme doek zien ze recla-

me en stukjes uit komende films. Intussen praten ze over de kleine, onzinnige bouwsteentjes van het gewone leven. Ze heeft haar huis opgeruimd, een nieuwe shampoo ontdekt, de scriptie nu echt bijna afgemaakt. De moeder ruikt aan het pasgewassen haar, zou ook wel willen opruimen in de schuur, op de zolder, maar er staan zo veel verplichtingen in de agenda dat ze beter wat kan zuchten en zich uitrekken. De moeder denkt storende gedachten: waarom laat ze mij die scriptie niet lezen, waarom vertel ik niet dat ik het niet meer volhoud, dat ik eigenlijk mijn baan wil opzeggen? Ze schurken hun schouders tegen elkaar als de film echt begint, alsof iemand een fijn verhaal gaat vertellen en zij samen anderhalf uur lang kunnen luisteren zonder iets te moeten.

De film, een gezellig drama over een onbehouwen oude man die zich uiteindelijk weet aan te passen binnen de relatie met een ruimhartige serveerster, is vermakelijk, geestig en goed gemaakt. Moeder en dochter schrikken als iemand een mep krijgt en lachen als de man wondend een minuscule hondje uitscheldt. Ze blijven zitten tijdens de aftiteling, uit respect voor al die mensen die hun best hebben gedaan, vindt de dochter. De zaal wordt langzaam lichter.

Buiten is het inmiddels donker. In het restaurant om de hoek bestellen ze lamsvlees. Door de aardappelpuree is een donkergroen kruid gehakt.

'Verse koriander, moet jij ook eens maken. Echt lekker is dat.'

De moeder ziet de dochter eten en verheugt zich in de vanzelfsprekende gretigheid waarmee dat gebeurt. Geen angst om dik te worden, geen wantrouwen tegen de eigen impulsen. Na het eten steken ze beiden een sigaret op. Dat is dan weer minder, de moeder weet het, ze gaf, ze geeft het slechte voorbeeld dat slecht doet volgen. Ze nemen nog een koffie, de dochter eet alle koekjes op.

Dan volgt het afrekenen, het aantrekken van de jassen. Het afscheid.

'Volgende keer naar een concert?' vraagt de moeder. 'Goldbergvariaties in de kleine zaal, over een week of twee. Als je tijd hebt.'

'Bellen,' zegt de dochter. Ze staat diep gebogen over haar fiets om het slot los te maken. Als ze overeind komt draait ze haar hoofd met een zwaai naar de moeder toe. 'Ik vind het leuk hoor! Even bellen wanneer precies, bedoel ik.'

Ze ziet wat ik voel, denkt de moeder als ze haar dochters rug nakijkt en in het donker staat te zwaaien naar niets, naar niemand. Ik moet me beheersen, het spreekt niet vanzelf dat ze met mij overal heen wil. Ik moet haar vrij laten. Niet laten merken wat het me doet. Waarom eigenlijk? Mag ze niet weten dat ik graag met haar uitga?

Ze haalt haar schouders op en zoekt in haar jaszak het kaartje van de parkeergarage. Als ze haar auto gevonden heeft gaat ze erin zitten en legt haar hoofd tegen het stuur. Naast elkaar, denkt ze, zoals vroeger op de bank. Ze was er eigenlijk te groot voor, misschien al zeventien, maar ze kroop tegen me aan en liet me mijn arm om haar heen leggen. Ze droeg een pyjama van zachte badstof. We keken voor ons uit naar de televisie die niet aanstond. We zaten daar maar wat, samen. Misschien zag zij op tegen de volgende schooldag, zag ik op tegen haar weggroeien uit ons huis – ik weet het niet. We hadden elk onze zware gedachten en leunden tegen elkaar zonder ze uit te spreken.

*

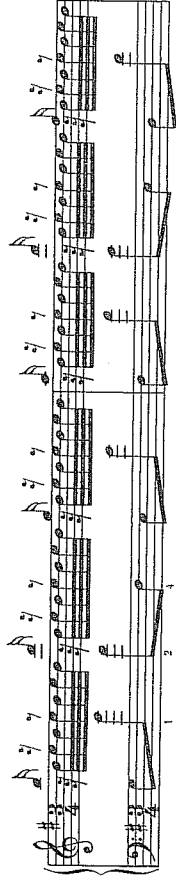
Muziek verstoorde en vertroebelde het gewone tijdsbewustzijn, dacht de vrouw, maar je kon dat hebben omdat

je door dezelfde muziek in een heldere structuur werd geplaatst. Ik zoek verlossing uit de meedogenloos doorstromende tijd, en de structuur die mij redt wrijft me de eindigheid in mijn gezicht. Tot ik omval moet ik op deze pianokruk blijven zitten.

Nog niet zo lang geleden dwaalde ze door een provinciestad in Duitsland, aan zee was het geweest, waarschijnlijk Kiel. In de hoofdstraat was een muziekwinkel met een versierde etalage. Op lessenaars stonden stukken karton waarop uitspraken van beroemde componisten over 'het wezen' van de muziek waren gekalligrafeerd. Ze was blijven staan, ze had er plichtmatig kennis van genomen. Toen ze zich omdraaide om weg te lopen zag ze op de bodem van de etalage een naar beneden gegleden papier liggen. Ze bukte zich om te lezen wat erop stond: 'Muziek herstelt de orde in chaos, met name de relatie van de mens tot de tijd.' Ze had haar agenda tevoorschijn gehaald om de woorden over te schrijven. Igor Stravinsky. Het idee dat ze iets aan het herstellen was met haar koppig en vasthoudend pianostuderen was haar niet onwelgevallig. Toch voelde de uitspraak niet echt als troostrijk, meer alsof ze ter verantwoording werd geroepen – bij de conservatoriumdirecteur, bij Stravinsky zelf? De bril was hoog op zijn voorhoofd geschoven boven zijn lange gezicht met de neerhangende mondhoeken. Hij keek haar misprijzend aan. 'Als u zich niet beter tot de tijd leert verhouden, zijn wij uitgepraat. Dan heeft u hier niets te zoeken.'

Straf van Stravinsky, het zou wat, dacht de vrouw. Ik leg ze allemaal het zwijgen op. Laat me met rust, laat me deze canon spelen op mijn manier.

Variatie 28

Tegen haar gewoonte in begon ze met de toonladder van g-groot. In gelijke beweging, in tegenbeweging, in tertsen, in sexten. Staccato tegen legato, forte, piano, crescendo, decrescendo. In octaven, met donderend geraas. Daarna een oefening van Brahms, een opeenvolging van seconden, pianissimo, met de kleinste mogelijke vingerbewegingen. De achtentwintigste variatie stond voor haar op de vleugel. Uitgeschreven trillers. Daaronder een springende bas die het vertrouwde akkoordenschema volgde. De pink van de hand die de triller speelde smeet op elke tel een toon de hoogte dan wel de laagte in. Het was moeilijk om de trillers bescheiden van geluid te houden. Ze liet ze weg en speelde alleen de bas en de weg-gesmeten zestienden, in de hoop dat die een soort melodie zouden gaan vormen in haar waarneming. Zo gauw ze de trillers er weer bij nam vertroebelde de zaak. Het tempo deugde niet, het moest sneller, maar dan klonk het te hard, onbeheerst, en sloeg ze ernaast in de grote sprongen.

Ze voelde zich incompetent, alsof ze zich een nieuw muzikaal idioom eigen moest maken, iets wat ze allang geacht werd in huis te hebben, maar wat ze niet beheerste. Ze zou een cd kunnen beluisteren, eens kunnen horen hoe anderen deze variatie interpreteerden. Het feit